

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและสภาพของปัญหา

อาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์เป็นอาชญากรรมที่มีความแตกต่างจากอาชญากรรมระหว่างประเทศอื่น จากองค์ประกอบภายในซึ่งก็คือเจตนาพิเศษซึ่งเป็นแรงจูงใจเบื้องหลังการกระทำการล้างเผ่าพันธุ์ จากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อาชญากรรมที่เคยเกิดขึ้นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 การล้างเผ่าพันธุ์ชาวอาร์เมเนียนโดยรัฐบาลตุรกี และในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 การล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวโดยกลุ่มนาซี เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยที่ยังไม่มีการบัญญัติคำว่า “การล้างเผ่าพันธุ์” ขึ้นมาเป็นที่รู้จัก แต่เมื่อได้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น ประชาคมโลกได้รับรู้ถึงความเลวร้ายของอาชญากรรมที่เกิดขึ้น จนต้องหันกลับมาให้ความสนใจกับอาชญากรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัวไม่เหมือนอาชญากรรมลักษณะอื่นใดในทางระหว่างประเทศ โดยผู้คิดค้นคำว่า “การล้างเผ่าพันธุ์” (Genocide) นี้ขึ้นมาเป็นครั้งแรกคือ Raphael Lemkin ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับในทางระหว่างประเทศว่าเป็นบิดาแห่งการล้างเผ่าพันธุ์ ได้ตีพิมพ์หนังสือซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของอาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์ในทางระหว่างประเทศชื่อ Axis Rule in Occupied Europe โดยอุทิศ 1 บทให้ชื่อว่า “Genocide” ได้ทำให้นิยามอาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์และได้อธิบายถึงความแตกต่างที่อาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์มีต่ออาชญากรรมอื่น ทำให้ต่อมาเมื่อประชาคมโลกเล็งเห็นถึงความสำคัญของอาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์ จึงเห็นว่ามีความจำเป็นในการบัญญัติหลักเกณฑ์ในทางระหว่างประเทศเกี่ยวกับการล้างเผ่าพันธุ์ขึ้นโดยเฉพาะ ประชาคมระหว่างประเทศจึงได้มีการริเริ่มให้มีการร่างอนุสัญญาเกี่ยวกับการล้างเผ่าพันธุ์ดังกล่าวขึ้น และได้เป็นผลสำเร็จออกมาในปี ค.ศ. 1948 โดยใช้ชื่อว่า อนุสัญญาเพื่อป้องกันและลงโทษอาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์ (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide) เป็นอนุสัญญาที่กำหนดถึงนิยามของการกระทำการล้างเผ่าพันธุ์ พร้อมทั้งกำหนดให้รัฐภาคีมีพันธกรณีในการป้องกันและลงโทษผู้ก่ออาชญากรรมดังกล่าวอีกด้วย

เหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ที่เกิดขึ้นในรวันดาที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1994 นั้น มีรากฐานและต้นเหตุในความขัดแย้งมาจากการตกอยู่ภายใต้อำนาจอาณานิคมของประเทศเบลเยียม ตั้งแต่ช่วงยุคทศวรรษที่ 1950 เบลเยียมซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมในขณะนั้นได้ทำการแบ่งแยกเชื้อชาติของคนในชาตารวันดา และสร้างให้แต่ละเชื้อชาตินั้นมีชนชั้นหรือความเป็นอยู่แตกต่างกัน โดยให้เชื้อ

ชาติชาว Tutsi มีชนชั้นทางสังคมเหนือกว่า และให้เชื้อชาติชาว Hutu มีชนชั้นทางสังคมที่ต่ำกว่า นอกจากนี้ยังให้อำนาจในการปกครองประเทศแก่ชาว Tutsi และยกให้ชาว Tutsi มีหน้าที่การงานที่ดี การแบ่งแยกที่ทำให้เกิดขึ้นโดยผู้เป็นเจ้าอาณานิคมนี้ ได้สร้างความแบ่งแยกที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้แก่ประชาชนชาววันดา ทั้งที่ประชาชนทั้งหมดไม่ว่าจะมีเชื้อชาติใดก็ใช้ภาษาและวัฒนธรรมเดียวกัน และอยู่อาศัยร่วมกันทั้งประเทศ โดยไม่สามารถแบ่งแยกได้ ต่อมาเมื่อประเทศวันดาได้รับเอกราชเมื่อปี ค.ศ. 1962 เบลเยียมผู้เป็นเจ้าอาณานิคมเก่า ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีอิทธิพลต่อวันดาที่สุดในขณะนั้นสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งโดยชอบธรรม ชาว Hutu ที่จำนวนมากกว่าชนกลุ่มน้อย Tutsi ก็กลายเป็นผู้ชนะในการเลือกตั้งอย่างไม่มีข้อสงสัย และได้ทำการจัดตั้งรัฐบาล Hutu ตั้งแต่นั้นมา และตั้งแต่เหตุการณ์การเลือกตั้งนี้เองที่ทำให้เริ่มมีความรุนแรงเกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องมา จนมาถึงเหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ในปี ค.ศ. 1994 และส่งผลให้มีคนตาย 600,000-1,000,000 คน ในประเทศวันดา

โดยลักษณะของกลุ่มผู้ตกเป็นเหยื่อในเหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ในวันดานั้นสามารถพิจารณาเปรียบเทียบได้กับผู้ตกเป็นเหยื่อในเหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ชาวอาร์เมเนียนและชาวยิวในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 กล่าวคือ ผู้กระทำการล้างเผ่าพันธุ์มุ่งหมายที่จะทำลายตัวกลุ่ม โดยการกระทำการสังหารนั้นผู้สังหารได้เลือกสังหารบุคคลจากการที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ตกเป็นเหยื่อ ไม่ได้เลือกสังหารบุคคลนั้นในฐานะที่บุคคลนั้นเป็นปัจเจกชนคนหนึ่ง โดยจะเห็นได้จากการล้างเผ่าพันธุ์ในวันดาผู้ทำการสังหารนั้นจะเป็นชาว Hutu หัวรุนแรง โดยจะมุ่งหมายที่จะสังหารเหยื่อชาว Tutsi เท่านั้น เหมือนกับในกรณีของรัฐบาลตุรกีที่เลือกสังหารแต่กลุ่มชาวอาร์เมเนียน และในกรณีของกลุ่มนาซีที่เลือกสังหารหมู่ชาวยิวทั้งหมด องค์ประกอบในการมุ่งหมายจะทำลายล้างกลุ่มผู้ตกเป็นเหยื่อนี้เองที่ถือเป็นองค์ประกอบหลักสำคัญของอาชญากรรม การล้างเผ่าพันธุ์ เป็นเจตนาภายในพิเศษเบื้องหลังการล้างเผ่าพันธุ์

สาเหตุในการที่จะต้องนำกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเข้ามาพิจารณากับเหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ในวันดานั้น เนื่องจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (jus in bello) หรือแต่เดิมเรียกกันว่าเป็นกฎหมายภาคสงครามนั้น เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในภาวะการขัดกันทางทหารทุกรูปแบบที่เกิดขึ้น โดยเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้สำหรับการปฏิบัติทางทหาร เพื่อกำหนดหน้าที่สำหรับพลรบและสิทธิตลอดจนความคุ้มครองสำหรับผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมในสงคราม ซึ่งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนี้ใช้บังคับทั้งในภาวะการขัดกันทางทหารที่มีลักษณะระหว่างประเทศ และภาวะการขัดกันทางทหารที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ในวันดาซึ่งได้ถือว่าเป็นภาวะการขัดกันทางทหารที่เกิดขึ้นในประเทศวันดา และ

อาชญากรรมที่เกิดขึ้นก็มีลักษณะเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศ จึงต้องมีการนำกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเข้าไปใช้บังคับในเหตุการณ์ดังกล่าว ดังนั้นจึงต้องมีการวิเคราะห์ในปัญหากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเรื่องการลี้ภัยผู้ลี้ภัยในรวันดาขึ้น โดยปัญหาทางกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่จะวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศรวันดาเป็นประการแรก คือ ปัญหาในการพิจารณาแยกแยะว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศรวันดานั้นเป็นอาชญากรรมการลี้ภัยผู้ลี้ภัยหรือไม่ ซึ่งการพิจารณาแยกอาชญากรรมการลี้ภัยผู้ลี้ภัยออกจากอาชญากรรมประเภทอื่นนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเหตุการณ์ในรวันดานั้นประชาคมระหว่างประเทศอาจสับสนว่าเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศกรณีใด ระหว่างอาชญากรรมแห่งมนุษยชาติหรืออาชญากรรมการลี้ภัยผู้ลี้ภัย ซึ่งการพิจารณานั้นต้องพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดาทั้งในส่วนขององค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในของอาชญากรรมไปพร้อมกัน และในขั้นตอนต่อมาเมื่อพิจารณาได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในรวันดาเป็นอาชญากรรมการลี้ภัยผู้ลี้ภัยแล้ว จึงจะทำการพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในทางระหว่างประเทศต่อไป ว่าการกระทำที่สำคัญใดได้เกิดขึ้นในเหตุการณ์การลี้ภัยผู้ลี้ภัยในรวันดาบ้าง และการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือไม่อย่างไร และในลำดับสุดท้ายจะทำการวิเคราะห์ไปถึงบทบาทของประชาคมโลกที่มีบทบาททางมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่สำคัญต่อเหตุการณ์การลี้ภัยผู้ลี้ภัยในรวันดา ซึ่งจะทำการพิจารณาถึงปัญหาในบทบาทของประเทศต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์แตกต่างกันออกไป

2. สมมติฐานของวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีสมมติฐาน 3 กรณี ดังนี้

1. อาชญากรรมการลี้ภัยผู้ลี้ภัยในฐานะเป็นอาชญากรรมหนึ่งตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น มีวิวัฒนาการ องค์ประกอบความผิด และผลทางกฎหมายระหว่างประเทศอย่างไร
2. เหตุการณ์การลี้ภัยผู้ลี้ภัยในประเทศรวันดาในกรอบของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น มีประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายอย่างไร

3. เหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ในประเทศรวันดาและการก่อตั้งศาลอาชญากรรมระหว่างประเทศเฉพาะกิจเพื่อรวันดานั้น ส่งผลดีต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศของประชาคมโลกและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างไรบ้าง

3. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาจะมีขอบเขตในการศึกษาในกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดา โดยบทบัญญัติในกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งเป็นหลักในการศึกษาคืออนุสัญญาเพื่อการป้องกันและการลงโทษอาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์ 1948 (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide 1948), ธรรมนูญเพื่อก่อตั้งศาลอาชญากรรมเฉพาะกิจเพื่อรวันดา (International Criminal Tribunal for Rwanda: ICTR), ธรรมนูญเพื่อก่อตั้งศาลอาชญากรรมเพื่อยูโกสลาเวียเก่า (International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia: ICTY), ธรรมนูญกรุงโรมเพื่อก่อตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศ (Rome Statute of the International Criminal Court: ICC) และมาตรา 3 ร่วมในอนุสัญญาเจนีวา และพิธีสารเพิ่มเติมทั้งสองฉบับ

นอกจากการพิจารณาถึงตัวบทบัญญัติแล้วการพิจารณาในข้อเท็จจริงนั้น จะมีขอบเขตในการศึกษาในข้อเท็จจริงเฉพาะเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของอาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในรวันดา ประกอบกับเหตุการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาตีความปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์เหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดาเท่านั้น โดยจะไม่ศึกษารวมไปถึงเหตุการณ์อื่นๆ ที่เกิดขึ้น และยังคงเป็นข้อโต้แย้งให้พิจารณากันอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นการล้างเผ่าพันธุ์ในทางระหว่างประเทศหรือไม่

4. วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษานั้น ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการค้นคว้าจากหนังสือและบทความทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ครอบคลุมถึงเนื้อหาในการศึกษาทั้งหมด โดยจะเน้นไปที่การศึกษาจากหนังสือหรือบทความต่างประเทศ เนื่องจากหนังสือหรือบทความที่เป็นภาษาไทยในหัวข้อการศึกษานี้ยังไม่มีตีพิมพ์อย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ผู้ศึกษายังค้นหาข้อมูลจากทางอินเทอร์เน็ตเว็บไซต์เพื่อหาข้อมูลที่ไม่ได้ทำการตีพิมพ์หรือค้นคว้าได้ยาก เช่น บทความต่างๆ จากคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ หรือ ข้อมติขององค์การสหประชาชาติ เป็นต้น

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา มีดังนี้

1. การทำให้เกิดความชัดเจนในองค์ประกอบของอาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์ ในฐานะที่เป็นอาชญากรรมที่มีความสำคัญในทางระหว่างประเทศ เพื่อเป็นประโยชน์ทั้งในทางทฤษฎีของกฎหมายระหว่างประเทศ และในทางปฏิบัติในการตัดสินคดีระหว่างประเทศ
2. การแสดงให้เห็นถึงการปรับใช้กฎหมายระหว่างประเทศในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และหลักการที่ได้รับในการปรับใช้หรือตีความกฎหมาย จากแนวทางการพิจารณาคดีของศาลอาชญากรรมระหว่างประเทศ และศาลภายในประเทศวันดา รวมทั้งการตัดสินลงโทษผู้ต้องหาในการก่ออาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์ในวันดา
3. การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบในทางระหว่างประเทศต่อหลักเกณฑ์การล้างเผ่าพันธุ์ที่ได้จากเหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ในวันดา ทั้งผลกระทบในแง่ข้อเท็จจริงต่อประชาคมระหว่างประเทศ และผลกระทบในแง่ข้อกฎหมายต่อกฎหมายระหว่างประเทศ
4. การแสดงถึงบทบาททางมนุษยธรรมของประชาคมระหว่างประเทศที่มีต่อเหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ที่เกิดขึ้นในประเทศวันดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดของศาลระหว่างประเทศ